

Společnost pracovního lékařství ČLS JEP (org. č. 37)

Society of Occupational Medicine CzMA

Na 7. mezinárodní konferenci Mezinárodního úřadu práce dne 10. června 1925 v Ženevě byl vypracován „Návrh mezinárodní úmluvy týkající se odškodňování nemocí z povolání“. Parlament ČSR schválil 1. 6. 1932 zákonem č. 99/32 Sb. připojení k Úmluvě a stali jsme se 21. státem, který se k mezinárodní Úmluvě přihlásil. Bylo proto nutné vytvořit odborné předpoklady, které by umožnily naplňovat přijaté závazky, tj. zajistit správnou prevenci, diagnostiku, léčbu, posuzování a odškodňování nemocí z povolání. To vše se neobešlo bez vzdělávání studentů a lékařů v daném oboru.

Prozíravý přednosta II. interní kliniky LF UK v Praze prof. MUDr. Josef Pelnář vyzval svého asistenta MUDr. Jaroslava Teisingera, aby se nemocem z povolání věnoval. Nejzávažnější v té době byly otravy v rychle se rozvíjejícím chemickém průmyslu. MUDr. Teisinger vybudoval v roce 1932 na Pelnářově klinice první poradnu (ambulanci) pro choroby z povolání v celé ČSR. Seskupil kolem sebe vědychtivé studenty, mladé lékaře i chemiky a poradna se brzy stala centrem vědeckého bádání i praktické činnosti oboru nemocí z povolání.

Na pracovní schůzi Spolku českých lékařů dne 20. 11. 1933 doc. MUDr. Jindřich Urbánek, ředitel závodní nemocnice ve Vítkovicích, prof. MUDr. Josef Pelnář a prof. MUDr. Arnold Jirásek, přednosta I. chirurgické kliniky LF UK v Praze, založili Odbor pro studium chorob z povolání a úraznictví. Odbor do roku 1940 uspořádal 15 vědeckých schůzí s 60 referáty. První schůze se účastnilo 230 členů spolku a pozvaných hostů. Centrem vědecké i praktické činnosti byla ambulance pro choroby z povolání vedená doc. Teisingerem (habilitace 1937). Druhým výzkumným a badatelským pracovištěm se během války stal Výzkumný ústav pro průmyslové zdravotnictví při Baťově nemocnici ve Zlíně, v čele s MUDr. Janem Roubalem (pozdějším profesorem 3. LF UK).

Rozhodnutím valné hromady byl Odbor pro studium chorob z povolání a úraznictví změněn 26. 2. 1940 na Odbor pro pracovní lékařství. Několikrát odkládaný 1. sjezd pracovního lékařství, tehdy tzv. Kurs, se konal v tíživých podmínkách protektorátu 21.–22. 3. 1942. Zúčastnilo se ho 220 lékařů a hostů, odhlasovali rezoluci o rozšíření živnostenské inspekce, zřízení závodních lékařů i v malých závodech, odstranění nedostatků v sociální a zákonodárcské politice, potřebu vlastního publikačního fóra a zřízení specializačního oboru pracovního lékařství. Brzy po skončení 2. světové války se Odbor pro pracovní lékařství změnil v Československou společnost pracovního lékařství, jejíž stanovy byly schváleny na valné hromadě dne 14. 1. 1946. Pracovní lékařství je integrujícím oborem, jehož úkolem je prevence, diagnostika, léčba a posuzování nemocí z povolání (z čehož plynou právní důsledky), proto ve výboru byli zastoupeni internisté, lékaři věnující se pracovnímu prostředí, dermatologové a chemici, provádějící analýzy pracovního prostředí i biologických materiálů. Předsedou prvního výboru byl zakladatel oboru doc. dr. J. Teisinger; místopředsedové: dr. K. Prchal a doc. dr. J. Roubal; jednatel dr. K. Rejsek; pokladník: dr. T. Hanák; členové výboru: dr. P. Pelnář, doc. dr. J. Urbánek, prof. dr. K. Gawalowski, dr. B. Švestka, dr. P. Pachner, dr. J. Konopík; revizoři: doc. dr. S. Škramovský a doc. dr. K. Kadlec. Současně vznikaly i pobočky v Brně (doc. dr. Kadlec) a v Bratislavě (dr. Klučík). V roce 1951 si vytvořili slovenští kolegové samostatnou Slovenskou společnost pracovního lékařství v čele s prof. MUDr. M. Nosálem, ale úzká a plodná spolupráce mezi českými a slovenskými lékaři tím nebyla nijak narušena.

Spolupráce, byť ne v tak rozsáhlé oblasti jako dříve, pokračuje i po rozdělení Československa ve dva samostatné státní útvary.

Významné aktivity

Postupně se ustálilo konání republikových sjezdů ve 2letých intervalech a střídání místa konání v Čechách, na Moravě a na Slovensku. První sjezd, který organizovala již výhradně Společnost pracovního lékařství, se konal v roce 1953. Šlo v pořadí již o třetí sjezd, v prvních dvou však měla vedoucí organizační úlohu ministerstva zdravotnictví a sociální péče. Dominantní úlohu v programové náplni však měli členové společnosti v čele s profesorem dr. J. Teisingerem.

Republikové sjezdy: 1. Praha 1942, („Kurs“) – Pracovní lékařství; 2. Praha 1947 – Posuzování pracovní schopnosti osob zdravotně postižených, rozpouštědla a zdraví pracujících, posuzování nemocí z povolání, volná témata; 3. Praha 1953 – Prach a dýchací ústrojí; 4. Počůvadlo 1955 – Zemědělství (organická insekticida a brucelóza); 5. Zlín (tehdy Gottwaldov) 1957 – Chemické látky, nejvýše přípustné koncentrace, analýzy ovzduší; 6. Bílá 1959 – Prach a pneumokoniózy; 7. Špindlerův Mlýn 1961 – Zemědělství; 8. Mariánské Lázně 1963 – Fyziologie práce, ionizující záření, fyzikální faktory; 9. Nový Smokovec 1965 – Rudné doly, pneumokoniózy; 10. Brno 1967 – Vztah pracovních a životních podmínek k onemocnění bronchitidou, emfyzémem plicním a bronchiálním astmatem; 11. Ústí nad Labem 1969 – Chemie, toxikologie, expoziční testy; 12. Nitra 1971 – Chemie, plastické látky, aktuality; 13. České Budějovice 1973 – Zemědělství, lesnictví; 14. Praha 1975 – Strojrenství a hutnictví; 15. Bratislava 1977 – Chemie; 16. Havířov 1979 – Energetika, doly, prašnost, pneumokoniózy; 17. Karlovy Vary 1981 – Sklárný, výroba porcelánu a keramiky; 18. Pec pod Sněžkou 1983 – Zemědělství; 19. Banská Bystrica 1985 – Hutnictví, strojrenství, nové položky seznamu chorob z povolání; 20. Brno 1987 – Zemědělství, práce žen; 21. Praha 1989 – Hutnictví; 22. Nitra 1993 – Zemědělství; 23. Praha 1995 – Pracovní lékařství v podmínkách ekonomické přestavby; 24. Bratislava 1997 – Intoxikace, profesionální plicní choroby, různé; 25. Ostrava 1999 – Nemoci z povolání, pracovní lékařství, hygiena práce, toxikologie a genetická toxikologie, fyziologie a psychologie práce, pracovně-lékařská péče na závodech.

- 26. Košice 2001 – Pracovní lékařství – současnost a budoucnost, profesionální pneumopatie, poškození zdraví účinkem chemických škodlivin a fyzikálních faktorů, hygiena práce, fyziologie práce, psychologie práce.
- 27. Hradec Králové 2003 – Pracovně-lékařské služby, závodní preventivní péče, hygiena práce, hodnocení rizik zátěží v pracovním prostředí, nemoci z povolání a poškození zdraví z práce, fyziologie a psychologie práce, toxikologie a genetická toxikologie. Sjezdy po roce 1989 byly většinou s mezinárodní účastí.

Společnost byla a je aktivní v pořádání odborných seminářů, konferencí a pracovních setkání, mezi nimiž jsou i tradiční dny, pojmenované vždy po některém z významných pracovníků oboru: Benovy dny fyziologie práce, Kadlecovy dny s plicní tematikou, Pachnenovy dny hygieny práce, Teisingerovy dny průmyslové toxikologie, Dny hygieny práce a pracovního lékařství, krajské a regionální pracovní dny, konzultační dny odborníků pro nemoci z povolání a konzultační dny hygieniků práce, pravidelné semináře konané ve spolupráci s HPNP SZÚ a Dny průmyslové neurologie. V pořadí 19.–22. den průmyslové neurologie v letech 1995, 1996, 1997 a 1998 byl organizován ve spolupráci s Českou neurologickou společností.

Mezinárodní kongresy a konference: Kromě republikových sjezdů uspořádala Společnost i několik mezinárodních akcí, z nichž první v roce 1959, týkající se nejvýše přípustných

koncentrací (NPK), se setkala s mimořádným světovým ohlasem. Akce se stala nejen jakýmsi neoficiálním dorozumívacím mostem mezi „východním a západním pojetím NPK“, ale v našich poměrech byla určitým průběžským kamenem; její zdárný průběh odstartoval pak další mezinárodní kongresy odborných společností a ústavů, které do té doby režim nepovoloval.

Z dalších mezinárodních akcí vyjímáme: Mezinárodní sympozium Ergonomie ve strojírenství uspořádané spolu s ILO v roce 1967, dvě pražské konference o xenobiotikách v letech 1976 a 1980, dvě o bezpečnosti a hygieně práce v letech 1982 a 1986. Společnost se aktivně podílela také na přípravě dvou mezinárodních neurologických konferencí týkajících se pracovního a životního prostředí (1969, 1984) a konference o využití aerosolů v lékařství, konané v roce 1986 v Brně. Součástí Meeting of European Federation of Neurological Societies byl 21. den průmyslové toxikologie v roce 1997. Velmi úspěšná byla 8. mezinárodní konference o plicních nemocech z povolání v roce 1992, které se účastnili odborníci ze všech kontinentů a zástupci ILO z Ženevy. Společnost se v roce 1998 podílela na pořádání mezinárodní konference Behavioral Modification and Health Promotion konané v Praze; spoluorganizátor: mezinárodní společnosti CIANS a ISBM a Národní síť podpory zdraví na pracovišti.

Časopis

První požadavek na vlastní odborný časopis vzešel ze závěrů jednání 1. sjezdu pracovního lékařství („Kurs“, 1942). Do r. 1949 vyšly články s pracovnělékařskou tematikou v 18 samostatných číslech Časopisu lékařů českých. Poprvé vyšel časopis Pracovní lékařství – zásluhou prof. Teisingera a jeho spolupracovníků – 1. září 1949, původně jako čtvrtletník malého formátu. Zájem o publikování výsledků vědecko-výzkumných prací a poznatků z praxe si brzy vynutil standardní velký formát, od roku 1959 vycházelo 10 čísel ročně. Prvním vedoucím redaktorem byl MUDr. B. Švestka (výkonným redaktorem MUDr. P. Pelnář), v letech 1955–1959 jím byl prof. Teisinger, kterého vystřídala doc. J. Jindřichová. V r. 1971 se funkce ujal doc. MUDr. A. David, po něm na 6 let převzal vedení doc. MUDr. A. Zelený a od roku 1988 stál v čele prof. MUDr. M. Cikrt.

V roce 1999 převzala časopis Společnost nemocí z povolání. Společnost pracovního lékařství založila nový časopis České pracovní lékařství, s podtitulem „multidisciplinární fórum pro ochranu zdraví při práci“. V redakční radě jsou nadále čeští i slovenští odborníci. Časopis vychází 4krát ročně a vydavatelem je Tigris, s. r. o. Na vydávání časopisu spolupracují Slovenská společnost pracovního lékařstva SLS, Česká neurologická společnost – Sekce neurotoxikologie a průmyslové neurologie, Sekce dermatologické alergologie a chorob z povolání České dermatovenerologické společnosti ČLS JEP, Česká a slovenská společnost pro mutagenезi zevním prostředím, Česká ergonomická společnost a Společnost pro ochranu před zářením ČLS JEP.

Zahraniční spolupráce

Individuální členství

- Prof. MUDr. Miroslav Cikrt, DrSc. – člen The New York Academy of Sciences, WHO temporary adviser – occupational health, člen Mezinárodní komise pro chemickou bezpečnost a člen redakčních rad Central European Journal of Public Health (Praha), International Journal of Occupational Medicine Environmental Health (Lodž), Acta Poloniae Toxicologica (Lodž), Central European Journal Occupational Environmental Medicine (Budapešť), Archives of Industrial Hygiene and Toxicology (Záhřeb).
- Doc. MUDr. Daniela Pelclová, CSc. – členka výboru European Association of Poison Centers and Clinical Toxicologists, členka European Respiratory Society, Council of

Fellows of Collegium Ramazzini, European Vinyl Chloride Medical Committee, členka redakčních rad Int. J. Environ. Occupat. Health (USA) a The Journal of Medical Risk (USA).

- MUDr. Milan Tuček, CSc. – člen výboru UIMC (International Union of Railway Medical Services).
- MUDr. Pavel Urban, CSc. – Chairman of the Scientist Panel on Neurology, Occupational and Environmental Neurology of the European Federation of Neurological and Societies a Secretary of the Research Group on Neurotoxicology of the World Federation of Neurology.

Ocenění

- *Čestné členství Společnosti pracovního lékařství ČLS JEP (ČLS JEP)*: MUDr. B. Geryk, prof. MUDr. M. Nosál, akad. B. Švestka, prof. MUDr. J. Teisinger, doc. dr. ing. L. Oppl, doc. MUDr. A. Zelený, prof. MUDr. K. Rejsek, doc. ing. RNDr. Z. Bardoděj, MUDr. D. Kaláš, MUDr. J. Janech, MUDr. M. Krivucová, doc. MUDr. K. Luštinec, MUDr. J. Baumruk, prof. MUDr. M. Cikrt, DrSc., MUDr. E. Čákrťová, CSc., MUDr. V. Erban, MUDr. J. Filipová, prof. MUDr. F. Hůzl, DrSc., prof. MUDr. P. Hykeš, DrSc., prof. MUDr. Z. Jirák, CSc., doc. MUDr. E. Lukáš, DrSc., MUDr. B. Málek, prof. MUDr. A. Nauš, DrSc., doc. MUDr. D. Pelclová, CSc., ing. A. Popler, doc. MUDr. B. Sklenský, CSc., MUDr. M. Spáčilová, doc. MUDr. J. Šulc, CSc., doc. MUDr. J. Vejlupek, CSc., prof. MUDr. J. Vyskočil, DrSc.
- ze zahraničí: prof. Janus Indulski, prof. PhD. Gyöagy Ungváry, M. D. Sc.D. (Maďarsko), prof. PhD. Marko Šarič, M. D. (Chorvatsko), prof. Dr. Z. Parmeggiani (Itálie), prof. Dr. D. Schürmann (Německo), Dr. H. G. Häublein (Německo), prof. Dr. J. Nofer (Polsko), prof. Dr. K. Szymczykiewicz (Polsko), prof. Dr. F. Kalojanova (Bulharsko), prof. Dr. N. F. Izmerov a prof. Dr. J. I. Kundihev (bývalý SSSR), prof. Dr. M. Timár (Maďarsko), prof. Dr. J. Piotrowski (Polsko), Dr. Med. Bodo Marschal (Německo).

Vnitřní členění

- Sekce: nemoci z povolání, hygieny práce, závodní preventivní péče, kontroly kvality, ergonomie, informatiky, genotoxických expozic.
- Pracovní skupiny: pro průmyslovou toxikologii, pro fyziologii a psychologii práce.
- Komise pro posuzování zdravotní způsobilosti k práci.

Předseda: MUDr. Milan Tuček, CSc.

e-mail: tucek.m@post.cz

Místopředseda: Doc. MUDr. Daniela Pelclová, CSc.

Vědecký sekretář: MUDr. Samuel Lvončík

Medistyl, s. r. o., Ul. 28. října 150

702 00 Moravská Ostrava

Podklady zpracovala doc. MUDr. Jana Vejlupek, CSc.